

SEITSMETEISTKÜMNES PÜHAPÄEV PÄRAST NELIPÜHA AD 2020

Ii 19:25–27 (2Kr 4:7–14; Jh 11:21–45)

25 Sest ma tean, et mu Lunastaja elab, ja Tema jääb viimsena põrmu peale seisma.

26 Ja kuigi mu nahka on nõnda nülitud, saan ma ilma ihutagi näha Jumalat,

27 Teda, keda ma ise näen, keda näevad mu oma silmad, aga mitte mõne võõra. Mul kõdunevad neerud sisikonnas.

Sissejuhatus

Iiobi raamat on komponeeritud raamjutustusena, milles esimesed kaks peatükki hõlmava proosavormis sissejuhatus ja viimase peatüki lõpuosas paikneva epiloogi vahele on paigutatud umbes neljakümne peatüki pikkune poeetiline peaosa. Raamat algab peategelase Iiobi tutvustamise ning teda ja tema peret tabanud vähemalt näiliselt mõttetute kannatuste kirjeldamisega, millele lisandub Iiobi kolme sõbra saabumise lugu, kes tulevad teda trööstima, aga ka noomima ja õpetama.

Neile kolmele – Eliifasele, Bildadile ja Soofarile – lisandub raamatu 32. peatükis sinnamaani nimetamata õpetlane Eliihu, kes nii Iiobis endas kui tema kolmes sõbras pettununa annab omalt poolt vastuse Iiobi kaebustele ning selgitab või õigemini üritab põhjendada Jumala mõistetamatut toimimist.

Raamatu ülesehitus on üsna korrapärane: Iiobi sõbrad peavad vaheldumisi igaüks kolm kõnet, millele Iiob igal korral vastab. Pärast kõiki neid kõnesid – ja neile järgnenud Eliihu oma – võtab sõna Jumal ise, kutsudes Iiobis esile alandliku kahetsuse ning õnnistades teda viimaks nii tema kannatuste kui neile eelnenud õnnepõlvega võrreldes üliküllusliku rikkusega.

Kuigi Iiob on täiesti mõistetavatel põhjustel kõigi inimlike kannatuste võrdkuju, ei ole Iiobi raamatu peateemaks siiski mitte inimlikud kannatused ega nende põhjendatus või põhjendamatus. Sellest tulenevalt ei saa peateemaks olla ka teodiike ehk jumaliku õigluse küsimus – kuigi Iiobi raamatus leidub küllaldaselt materjali nii inimkannatuste kui ka teodiike üle arutlemiseks.

Iiobi raamatu 19. peatükk on siinkohal heaks näiteks: vastusena sõprade etteheidetele, mille sisuks on püüd Iiobile selgitada, et kui ta peab kannatama, siis järelikult on ta selle omaenda (teadliku või teadvustamata) ülekohtuga ära teeninud¹, teatab Iiob, et probleem ei ole mitte temas, vaid Jumalas: «Jumal on mind maha paisanud ja piiranud mind oma võrguga.» (Ii 19:6)

---

¹ Vrd nt Ii 18:8: «[Õela] oma jalad viivad ta võrku ja ta käib püüniste peal.»

Iiob tabab siin – esialgu tahtmatult – raamatu keskset sõnumit, milleks ongi, kuigi Iiobi arusaamast väga erineval viisil – tunnistus, et Jumal on kõige oleva ja toimuva taga. Mida Iiob veel ei mõista, on see, et Jumal ning Tema mõtted ja teod on alati suuremad ja kõrgemad kõige täiuslikumastki võimalikust jumala- ja maailma mõistmisest, mis inimesel võib olla, ning et Teda võib ja tuleb alati, ka suurimais katsumustes ja valusamais kannatustes usaldada.

Seda, kes on Iiobi raamatu autor, ei ole teada. Juudi traditsioonis on selleks vahel peetud Moosest, kuid enamus uurijaid on seisukohal, et raamat on praegusel kujul valminud ajavahemikus kuuendast kuni neljanda sajandini eKr, võib-olla Paabeli vangipõlve või sellele vahetult järgnenud ajal (olles sellisena vähemalt kaudselt samastatav ka Iisraeli rahvast tema pattude tõttu tabanud kannatustega).

Heebrea traditsioonis liigitatakse Iiobi raamat Kirjutiste – כְּתוּבִים – alla ning paigutatakse Psalmide ja Õpetussõnade järele, kristlikus traditsioonis on Iiob esimene tarkusekirjanduse hulka kuuluvatest raamatutest. Peategelase nimi יִיבֹב tuleneb tõenäoliselt verbist יָבַב – «vihatud olema», «vaenlane olema» – ning seda on tõlgitud kui «vihatu» või ka «tagakiusatu». Vanas Testamendis nimetatakse Iiobit veel Heseieli raamatus ühes reas kahe teise Õige, Noa ja Taanieliga (Hs 14:14.20).

Keelelisi märkuseid

Sest ma tean – יָדַעְתִּי – siin kasutatud isikuline asesõna יָדַעְתִּי näitab, et kõneleja isikut on eriliselt rõhutatud: «*Mina* tean...» Sõna יָדַעְתִּי tähendab «teadma», «[ära] tundma», «tundma [õppima]», «mõistma», «oskama», «[milleski] vilunud olema» ning tähistab ka sisemist äratundmist.

Mu Lunastaja – לִאֲלֹאֵ – sõna לִאֲלֹאֵ tähendab «lunastama», «tagasi ostma», «vabaks ostma», aga ka «tasuma» või koguni «kätte maksuma»; samuti tähistab see sõna sugulusest tulenevaid õiguseid ja kohustusi².

Jääb...seisma – יָקַם – sõna יָקַם tähendab «[üles] tõusma», «[püsti] seisma», «püsima», «kindel olema/ kindlaks jääma», ka «võimsaks saama», «võimust võtma».

Viimsena – וְאֶחָדָן – sõna וְאֶחָדָן tuleneb verbist אָחַד – «viivitama», «viibima» – ning tähendab siin kas «viimsena» või «viimseni».

Põrmu peale – עַל-עָפָר – sõna עָפָר tähendab «põrm», «kuiv muld», «puru», ka «praht», «prügi», «rusu».

² Vrd nt Rt 3:12j.

Ja kuigi – וְאַחַר – «ja pärast seda, kui...».

Mu nahka – עוֹרִי – sõna עוֹר – «nahk» – tähendusvarjunditeks on nii alastus kui ka vastupidi, kaetus.³

Nõnda nülitud – נִקְפָּזִים – sõna נָקַז tähendab «lööma», «purustama», «hävitama», «maha löikama», ka «nülgima».

Saan ma...näha – אֶחְזֶה – sõna חָזַה tähendab «nägema», ka «ette nägema», «[prohvetlikult] nägema» – ja tähistab enamasti jumalikku ilmutust.⁴ Siin kasutatud *imperfekti* võib tõlkida nii mineviku, [jätkuva] oleviku kui tulevikuna.

Ilma ihutagi – וּמִבְשָׂרִי – sõna בָּשָׂר tähendab «liha», «ihu», ülekantult ka «elusolend», «kõik elav», «inimkond».⁵

Keda ma ise näen, keda näevad mu oma silmad – אֲשֶׁר אֶחְזֶה לִּי וְעֵינַי רְאוּ – siin kasutatakse nägemise kohta kahte erinevat sõna: esmalt nagu eelmises salmis חָזַה ning seejärel sõna רָאָה – «vaatama», «jälgima», «tähele panema».

Kõdunevad – כָּלוּ – sõna כָּלָה tähendab «lõpetama», «lõppema», ka «hävima», «kuluma», «hukkuma».

Neerud – כְּלֵי־תִי – sõna כְּלֵי – «neerud» – tähistab ülekantult inimese sisemaailma, tunnete, mõtete, ka eneseteadvuse ja sisimate püüdluste või igatsuste asupaika.

Sisikonnas – בְּחִקִּי – sõna חִקִּי tähendab «rüpp», «põu», «süli» ja tähistab ka sisemust.

Sisuline analüüs

Iiobi raamatu 19. peatükk on teatavaks vahekulminatsiooniks väliselt Iiobi vaidluses teda lohutama (või õigupoolest noomima) tulnud sõpradega, tegelikult aga Iiobi võitluses (või veidi pehmemalt väljendudes: jõukatsumises) Jumalaga.

³ Niisiis tähendab see, et kellegi «nahka on nülitud», et talt on võetud kõik, kuni ta on täiesti alasti, ning kõige lõpuks see alastuski kui viimane kate.

⁴ Siit on pärit ka sõna חָזַה – «nägija» –, mida vahetevahel tarvitatakse «prohveti» sünonüümina.

⁵ 1739. aasta Piiblis on li 19:26 nagu mõnes teiseski keeles tõlgitud: «Ehk kül ussid mo nahhaga sedda lihha sawad ärrakorinud, siiski saan ma omma lihha seest Jummalat nähha.»

Iiobi sõprade keskseks argumendiks on veendumus, et kuna Jumal on õiglane, siis järelikult peab inimene, keda Jumal karistab (s.t iga kannatav inimene) olema milleski süüdi, milleski eksinud:

Eliifas: «Mõtlen ometi: kes on süütult hukkunud ja kus on õiged hävitatud? Niipalju kui mina olen näinud: kes künnavad ülekohtu ja külvavad õnnetust, need lõikavadki seda... Su süü paneb sulle sõnad suhu ja sa valid kavalate keele. Su oma suu süüdistab sind...» (Ii 4:7j; 15:5j)

Bildad: «Kas Jumal peaks väänama õigust või Kõigevägevam väänama õiglust? Vaata, Jumal ei hülga vaga ega võta kinni pahategijate käest... Õela valgus kustub ja tema tuleleek ei paista... Ta oma jalad viivad ta võrku ja ta käib püüniste peal. Püüdepaal haarab teda kannast, lõks hoiab teda kinni... Tõesti, nõnda sünnib ülekohtute tegija hoonega ja nõnda selle paigaga, kes Jumalat ei tunne.» (Ii 8:3.20; 18:5.8j.21)

Soofar: «Kui ometi Jumal räägiks ja avaks oma huuled su vastu ning ilmutaks sulle tarkuse saladusi...siis sa mõistaksid, et Jumal su süüst mõndagi unustab... Sest Tema tunneb valelikke inimesi, näeb nurjatust... Kui sinagi oma südant valmistaksid ja sirutaksid oma käed Tema poole – kui su kätes on süütegu, siis saada see kaugemale ja ära lase ülekohtu jääda oma telkidesse...» (Ii 11:5j.11.13j)

Iiobi ägedad vastused nii sõpradele kui Jumalale väljendavad solvumist ja nõrdimust: esiteks ei tea ta endal olevat mingit süüd⁶ ning teiseks leiab ta – veendununa oma eneseõiguses –, et sõprade sõnad mitte ei kergenda tema olukorda, vaid teevad selle veelgi hullemaks: «Kui kaua te piinate mu hinge ja jahvatate mind sõnadega? Te mõnitate mind juba kümnendat korda häbenematult mulle peale käies.» (Ii 19:2j)

Iiob on vankumatult kindel selles, et kõige talle osaks saanu taga on Jumal – ja kuna ta ei tea endal olevat ülekohtutegu, jääb ainsaks võimaluseks tõdeda, et see, kes on (seletamatul põhjusel) ülekohtune, on hoopis Jumal: «Vaata, ma kisendan: «Vägivald!», aga ei saa vastust; hüüan appi, aga õigust ei ole. Ta tegi mu teele tõkke ja ma ei pääse üle, Ta pani mu radade peale pimeduse. Ta riisus minult au ja võttis mul krooni peast. Ta kiskus mind igapidi maha, et kaoksen, ja juuris mu lootuse välja nagu puu. Ta süütas oma viha põlema mu vastu ja pidas mind oma vaenlaseks.» (Ii 19:7–11)

Miks see nii peab olema, seda Iiob ei mõista – kuni lõpuni välja. Ega saagi mõista, kuna piiratud inimene ei ole võimeline mõistma mõõtnatut Jumalat – või õigemini: ainsaks viisiks Jumalat ja Tema tegusid «mõista» on enese täielik usaldav üleandmine Jumalale, kes laseb kõik tulla heaks neile, kes Teda armastavad (vrd Rm 8:28).

⁶ Vrd nt Ii 13:20–23: «Ainult kaks asja tee mulle, siis pole mul vaja ennast Sinu eest peita: võta käsi mu pealt ära ja hirm Sinu ees ärge heidutagu mind! Hüüa siis ja mina vastan, või räägin mina ja Sina vasta mulle! Kui palju on mul süütegusid ja patte? Tee mulle teatavaks mu üleastumine ja patt!»

19. peatükis Iiob selle äratundmiseni veel ei jõua, isegi peatüki lõpusalmides mitte, kuna nende puhul ei ole tegemist veel mitte täieliku usaldusega, vaid pigem [lapseliku] trotsiga, mille paralleeliks võiksid olla ilmselt paljudele tuttavad sõnad: «Vaata kui suren ära, küll te siis nutate!»

Kogu 19. peatükk on kaebus nii Jumala kui Iiobi sõprade ja teiste lähedaste hoolimatuse üle: «Mu lähedased jätsid mind maha ja mu sõbrad unustasid mind ära... Mu naisele ei meeldi mu hingeõhk ja oma lihastele vendadele olen ma vastik... Mind jälestavad kõik mu lähemad sõbrad, ja need, keda ma armastasin, on pöördunud mu vastu... Halastage mu peale, halastage mu sõbrad, sest mind on tabanud Jumala käsi!» (Ii 19:14.17.19.21)

Seda, et eeskätt on Iiobi kaebus pööratud Jumala vastu, kes mitte lihtsalt et pole parem kui Iiobit ümbritsevad inimesed, vaid on kõiges esmaselt ja otseselt süüdi, näitavad sõpradele öeldud sõnad: «Miks ajate teiegi mind taga nagu Jumal?» (Ii 19:22)

Järgnevaid salme tuleb mõista justnimelt selles kontekstis: need ei väljenda veel mitte niivõrd andunud, kuivõrd alistuvat usaldust Jumala vastu. Iiob ei saa aru, miks asjad on nii, nagu nad on, ja ta tegelikult veel ei lepi nendega, aga kuna ta on veendunud oma õiguses, usub ta siiski, et ka Jumal ei saa jätta talle viimaks õigust tegemata: «Kui te mõtlete: «Me ajame teda taga, asja juur leidub temas», siis kartke mõõka, sest viha toob mõõka väärt süüteod, et te teaksite: kohus on olemas!» (Ii 19:28j)

Sõna «lunastaja» on mitmetähenduslik. Selle all võib mõista päästjat, vabaksostjat – just nii on Iiobi sõnu mõistetud kristlikus traditsioonis Kristuse kui kõigi inimeste Lunastaja kohta käivatena.⁷ «Lunastaja» võib siinkohal tähistada aga ka õigusetegijat või koguni kättemaksjat – see oleks kooskõlas Iiobi sõnades kõlava lapsiku trotsiga, stiilis: «Küll te veel näete!»

Siiski teeksime pühakirjatekstide ülekohut, kui jääksimegi pelgalt viimase tõlgenduse juurde. Kahtlemata on Iiobi sõnades Jumalast kui Lunastajast, kes elab⁸ ja jääb viimsena põrmu peale seisma, algusest peale nähtud midagi enam, nimelt tunnistust sellest, et kõik mitte lihtsalt ei ole Jumala käes ja Jumalale võimalik, vaid et Ta ka kasutab oma meelevalla selleks, et juhtida kõikide asjade kulgu oma hea tahtega lõpliku lunastuse täiuse poole.

Iiobi sõnades sellest, et isegi nülitud nahaga ja ilma lihatagi saab ta näha ja kogeda Jumalat, väljenduvad nii jäägitu ustavus Jumalale isegi siis, kui see on segatud

---

⁷ Siinkohal on oluline näha Iiobis ka eelkujutist Kristusest, kes ainsa tõeliselt õigena pidi kannatama kõike mõeldavat ülekohut kõigi ülekohtuste eest, et osta nad vabaks patu, surma ja kuradi meelevalla alt.

⁸ Sõna יָדֵי ei väljenda mitte ainult seda, et tegemist on kellegagi, kes on elus, vaid tähistab ka elavust, teovõimelisust ja tegusust.

mõistmatuse ja seesmise trotsiga, kui ka ehk isegi n-ö selge mõistusega (või inimliku hea ja kurja tunnetusega) vastuollu minev usk Jumalasse, kes on (ainsana) igavene ja keda tuleb seetõttu aktsepteerida isegi siis, kui Ta jääbki inimesele mõistetamatuks ning kui Tema toimimine ongi vastuolus n-ö selge mõistuse ning inimliku hea ja kurja tunnetusega.

Kristlik usk kinnitab, et viimane kartus on asjatu: Jumal on armastus ning see ei väljendu mitte pelgalt valmisolekus inimesi nende kannatustes aidata, vaid selles, et Ta on kõik mõeldavad inimkannatused enda peale võtnud ja meid ennast meie eest ohverdanud – ühtlasi ka meie kannatustele hoopis uut tähendust ja väge andes: «Nüüd ma rõõmustan oma kannatustes teie pärast, ja oma ihus ma täidan puuduvat osa Kristuse kannatustest Tema ihu, see tähendab koguduse heaks.» (Kl 1:24)

Jutluseks

Seitsmeteistkümnenda pühapäeva teemaks pärast Nelipüha on EELK Kirikukäsiraamatus «Jeesus annab elu». Arvatavasti tuleneb teema kirikukäsiraamatu lugemiskava esimese lugemisaasta Evangeeliumist (Lk 7:11–16), mis kõneleb Naini noormehe surnuist äratamisest. Pühapäeva sissejuhatav tekst ütleb: «Pühapäeva piiblitekstides tuleb uuesti esile surma ja ülestõusmise teema. Jeesus on võitnud inimest ja kogu loodut rõhuva surma võimu. Seepärast on Jeesusesse uskujail lootus, mis kannab üle surma läve. Kord vabastatakse kogu loodu kaduvuse orjusest.»

Teise lugemisaasta Evangeeliumiks (Jh 11:21–45) on Laatsaruse surnuist äratamine, Epistlik (2Kr 4:7–14) aga apostel Pauluse manitsussõnad korintlastele, milles on küll juttu ka kaduvusest, surmast ja surnuist ülestõusmisest, ent mis on eeskätt mõeldud nii apostliameti kui kõikide kristlaste kutsumuse suuruse, pühaduse ja nõudlikkuse rõhutamiseks.⁹ Kristuse ennastandvad kannatused ja surm on eeskujuks Tema järgijatele, nagu Tema ülestõusmine surnuist on neile julgustuseks ja kinnituseks – aga mitte üleüldise kuulutusena surnute ülestõusemisest, vaid konkreetse manitsusena olla Kristuse eeskujul ustav oma kutsumusele.

Teise lugemisaasta Vana Testamendi tekst haakub siinkohal eeskätt Epistliga, kuigi üsna kaudselt: Iiobi kannatused ja võitlus Jumalaga viivad lõpuks (mitte veel Iiobi raamatu 19. peatükis) selleni, et ta annab ennast täielikus, usaldavas andumuses üle Jumalale hoolimata sellest, et ta kuni lõpuni Jumalat ei mõista. Iiobi poolt 19. peatükis öeldud sõnade tegelik või täielik tähendus ei pruugi talle endale kunagi päriselt selgeks saada – meile aga kõnelevad need Kristusest, kes on [mitte ainult *nagu* Iiob, vaid tegelikult ainsa

---

⁹ Vrd nt samas peatükis eelnevate ja järgnevate salvidega: «Sellepärast et meil on selline amet, nagu see on antud meile halastuse kaudu, me ei tüdi ära... Me ei kuuluta ju iseendid, vaid Jeesust Kristust Issandana, endid aga teie sulastena Jeesuse pärast... Kõik sünnib ju teie heaks, et arm üha enamate inimeste tänu kaudu rohkenedes kasvaks Jumala austuseks.» (2Kr 4:1.5.15)

tõeliselt] süütuna kannatanud ning oma kannatuste ja surma läbi surma ja kurja võitnud. Kristus on see, kes pole säästnud ei oma nahka ega ihu, et osta vabaks patust ja ülekohtust need, kes on Tema «nahka nülginud» ning Tema «käsi ja jalgu purenud» (vrd Ps 22:17). Kristus jääb «viimsena põrmu peale seisma», aga mitte selleks, et neid, kes on Tema kannatustes ja surmas süüdi, põrmu tallata, vaid et sellest samast põrmust võiks tõusta uus inimene, kes Teda, oma Lunastajat omaenda silmadega näha saab ning Tema kirkust nähes ka ise Tema sarnaseks muudetakse (vrd 2Kr 3:18)

Jutluse võib üles ehitada näiteks järgmiste punktidenä:

1. Kannatustel on põhjus, ja vahel on oluline see põhjus välja selgitada. Seejuures tuleb olla ettevaatlik liiga lihtsakoeliste põhjuse-tagajärje seoste ning eriti süüdlaste otsimisega. Iobi lugu on siin heaks meeldetuletuseks – mitte sellepärast, nagu ei olekski olemas põhjuste ja tagajärgede seoseid ega neid, kelle süül üks või teine ülekohtus on sündinud, vaid sellepärast, et kui Jumal lubab kannatusi, siis järelikult on midagi veelgi olulisemat, mille järele nendesse sattudes küsida.
2. Iobi kannatuste eesmärgiks oli teda mitte ainult läbi katsuda, vaid läbikatsumisega tema usk Jumalasse ja usaldus Jumala vastu varasemast märksa kõrgemale tõsta: nii Iobile kui meile kõigile antakse seeläbi teada, et kuna kõik on Jumala käes, siis parim, mida me saame teha, ongi enda tingimusetu üleandmine Temale, absoluutselt kõiges. Kas see on lihtne ja kerge? – Sugugi mitte! Kas kannatused on endiselt rasked ja valusad? – Kindel see! Aga kas kellelgi on midagi paremat välja pakkuda? – Eks arutleme selle üle...
3. Kui püüame kõike mõista ja enda jaoks rahuldavalt seletada, oleme samasugusel eksiteel nagu Iob ja tema sõbrad. Jumal pakub meile teise võimaluse: Teda Tema suuruses, headuses, kõikehõlmavas tarkuses ja armastuses jäägitult usaldada. Mitte ainult ideed Temast kui täiuslikult heast ja armastavast Loojast, vaid kui seda, kes on saanud ise üheks meie hulgast, meiega sarnaseks kõiges peale patu, kes on kannatanud ja kannatab jätkuvalt koos meiega ja meis ning kelle kannatustes osalemine annab meile kindluse, et meile saavad osaks ka Tema ülestõusmine, elu ja kirkus.